

The Social Studies Of Faculty Members Of The Schools Of Arts And Architecture In Relation To The Culture Of The Contemporary Urban Structure Of Tabriz

Seyyed Mohammad Hadi Milani Hoseyni¹, Amir Hossein Farahinia^{2*}

(Received Date: 2025/01/04 - Accepted Date: 2025/02/19)

Abstract

This research examines the social study and the impact of the culture of the contemporary urban structure of Tabriz on the attitudes and perspectives of the faculty members of the Schools of Arts and Architecture regarding design and architectural education. Urban culture and contemporary structures have a reciprocal relationship with architecture, and cultural changes directly influence the design and educational processes in this field. In this regard, the study investigates the interaction between architecture and culture at the academic level and the faculty members' views on this synergy. Furthermore, it explores the impact of this relationship on the design processes and the faculty's understanding of the features of the contemporary urban structure of Tabriz. The research adopts a qualitative approach, utilizing action research methods, with tools such as interviews, questionnaires, note-taking, and data analysis. The research population consists of faculty members from the Schools of Arts and Architecture at universities in Tabriz, who hold a Master's degree or higher in various fields of study within this domain. The results of this study show that insufficient awareness of the culture of contemporary structures in the educational and design processes can lead to challenges in creating synergy between architecture and urban culture. Therefore, special attention to education and familiarity with contemporary structural characteristics in architectural design and education is considered essential for graduates and designers to participate more effectively in urban design processes in response to social movements in society.

Keywords: Social Study, Contemporary, Design, Cultural Changes, Urban Culture, Tabriz City

1. Architecture Department, Seraj Higher Education Institute, Tabriz, Iran.
mohammad.hmh1397@gmail.com

*2. Architecture & Urban Planning Department, National University of Skills (NUS), Tehran, Iran.
(Corresponding Author): a.farahi@gmail.com

مطالعات اجتماعی استادان دانشکده‌های هنر و معماری در ارتباط با فرهنگ ساختار معاصر شهر تبریز

سید محمدهادی میلانی حسینی^۱، امیرحسین فرحی نیا^{۲*}

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۵ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۱)

چکیده

این پژوهش به مطالعه اجتماعی و تأثیرات فرهنگ ساختار معاصر شهر تبریز بر نگرش‌ها و دیدگاه‌های اساتید دانشکده‌های هنر و معماری در خصوص طراحی و تبیین آموزشی معماری می‌پردازد. فرهنگ شهری و ساختارهای معاصر همواره رابطه‌ای دوسویه با معماری دارند و تغییرات فرهنگی به‌طور مستقیم بر فرایندهای طراحی و آموزشی در این رشته تأثیر می‌گذارند. در این راستا، این تحقیق به بررسی تعامل میان معماری و فرهنگ در سطح دانشگاهی و نگرش استادان به این هم‌افزایی می‌پردازد. همچنین، به تأثیر این ارتباط در فرایندهای طراحی و شناخت اساتید از ویژگی‌های ساختار معاصر شهر تبریز پرداخته می‌شود. روش پژوهش کیفی و به‌صورت اقدام‌پژوهی بوده و از ابزارهایی همچون مصاحبه، پرسش‌نامه، یادداشت‌برداری و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق به‌مثابه اساتید دانشکده‌های هنر و معماری دانشگاه‌های تبریز است که دارای مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر در گرایش‌های مختلف در این حوزه می‌باشند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که عدم آگاهی کافی از فرهنگ ساختارهای معاصر در فرایند آموزش و طراحی، می‌تواند منجر به چالش‌هایی در ایجاد هم‌افزایی میان معماری و فرهنگ شهری شود. بنابراین، توجه ویژه به آموزش و آشنایی با ویژگی‌های ساختاری معاصر در طراحی و آموزش معماری ضروری به‌نظر می‌رسد تا دانش‌آموختگان و طراحان بتوانند به‌طور مؤثرتر در فرایندهای طراحی شهری در رویاروی با جنبش‌های اجتماعی در اجتماع مشارکت داشته باشند.

واژگان کلیدی: مطالعه اجتماعی، معاصر، طراحی، تغییرات فرهنگی، فرهنگ شهری، شهر تبریز.

۱. mohammad.hmh1397@gmail.com

۲. a.farahi@gmail.com

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه معماری، مؤسسه آموزش عالی سراج، تبریز، ایران.
۲. استادیار گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران. (نویسنده مسئول):

۱- مقدمه

مطالعه و بررسی رابطه میان فرهنگ و معماری یکی از مباحث مهم و تأثیرگذار در دنیای معاصر به‌شمار می‌آید. این حوزه به‌طور دائم در تعامل با یکدیگر هستند و این ارتباط، بر شکل‌گیری فضاهای شهری و نحوه زندگی انسان‌ها تأثیرات زیادی دارد. در دنیای مدرن، معماری به‌عنوان یک زبان بصری و ساختاری، نه تنها نمایانگر فرهنگ و هویت جامعه است، بلکه تحت تأثیر روندهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نیز قرار می‌گیرد. این مطالعات می‌تواند به‌درک عمیق‌تری از چگونگی تأثیرگذاری این حوزه بر یکدیگر کمک کند (Hadjadji, Toulou, Dorra, 2024: 290). معماری معاصر به‌ویژه در دهه‌های اخیر دستخوش تحولات زیادی شده است. ساختارهای جدید، فناوری‌های پیشرفته و نیازهای متغیر انسان‌ها، معماران را به سمت طرح‌های نوآورانه و درعین‌حال متناسب با فرهنگ‌های مختلف سوق داده است. در این میان، معماری نه تنها به دنبال کارکردهای فنی و زیباشناختی است، بلکه به‌عنوان یک عامل فرهنگی، اجتماعی و محیطی در ساختارهای شهری نقش مهمی ایفاء می‌کند. فرهنگ شهری به مجموعه‌ای از ارزش‌ها، رفتارها و هنجارهایی اطلاق می‌شود که براساس آن‌ها، جامعه در محیط‌های شهری زندگی می‌کند (Yong Kai, 2022: 207-267). این فرهنگ، رفتارهای انسانی را شکل داده و تأثیر زیادی بر طراحی و سازمان‌دهی فضاهای شهری می‌گذارد. ازسویی، فرهنگ و معماری به‌طور متقابل ازهم تأثیر می‌پذیرند و هر تغییر در یکی از این حوزه‌ها می‌تواند به تغییرات بنیادین در دیگری منجر شود. در این راستا، تحولات اجتماعی و فرهنگی به‌عنوان یک عنصر کلیدی در روند طراحی معماری در نظر گرفته می‌شود. دگرگونی‌های فرهنگی، بر نگرش‌ها و الگوهای رفتاری افراد در استفاده از فضاهای شهری و حتی در نحوه طراحی آن‌ها تأثیرگذار است (Mersal, 2018: 5). به‌طور خاص، تغییرات فرهنگی در یک جامعه می‌تواند راه‌های جدیدی برای طراحی فضاهای شهری فراهم کند که در هماهنگی با هویت و نیازهای مردم باشد. آموزش معماری به‌عنوان بخشی از سیستم آموزشی هر کشور، نقشی حیاتی در انتقال دانش و تجربه به نسل‌های آینده ایفاء می‌کند. این آموزش‌ها نه تنها باید بر مفاهیم تئوریک و تکنیکی معماری متمرکز شوند، بلکه باید به‌طور مؤثری فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی را نیز در خود جای دهند. از این رو، نقش اساتید دانشکده‌های هنر و معماری در شکل‌دهی به دیدگاه‌های دانشجویان و تأثیرگذاری بر طراحی‌های آینده جامعه بسیار حیاتی است (Helmy, 2018: 205). در دنیای امروز، توجه به ارتباط میان آموزش معماری و تحولات فرهنگی به‌طور فزاینده‌ای اهمیت پیدا کرده است (Saleh, Abdelkader, Sadek Hosny, 2023: 1-12). معماران باید قادر باشند تا با درک عمیق از تغییرات فرهنگی و اجتماعی، به طراحی‌هایی بپردازند که نیازهای امروز جامعه را برآورده کنند. این امر مستلزم شناخت دقیق ویژگی‌های ساختاری و فرهنگی هر منطقه است که منجر به خلق فضاهایی می‌شود که هم‌زمان با زیبایی‌شناسی و کارکردگرایی، در هم‌سویی با فرهنگ و هویت محلی قرار دارند. در این خصوص، تحقیقاتی که به تأثیرات فرهنگ و ساختار معاصر بر طراحی معماری می‌پردازند، می‌توانند به‌درک بهتر و دقیق‌تر این ارتباط پیچیده کمک کنند. این گونه پژوهش‌ها

می‌توانند به‌طورم‌شخص، به آموزش‌های دانشگاهی و نقش اساتید در شکل‌دهی به نگرش‌های معمارانه کمک کنند و راه‌حلی برای هم‌افزایی میان معماری و فرهنگ‌شهری ارائه دهند.

تبریز به‌عنوان یکی از مهمترین کلان‌شهرهای ایران، دارای ویژگی‌های خاص فرهنگی، تاریخی و معماری است (دبیده و دیگران، ۱۴۰۲: ۵۴-۳۷). ساختار شهری این شهر، باتوجه‌به تاریخچه طولانی‌اش، از جنبه‌های مختلفی همچون فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی قابل‌بررسی است (نصیری‌نیا، حجت، ۱۳۹۵: ۵۴-۴۱). از آنجایی که تبریز در سال‌های اخیر دستخوش تحولات بسیاری در زمینه ساخت و سازهای معاصر بوده است، بررسی تأثیرات این تغییرات بر دیدگاه‌های اساتید معماری و هنر، امری ضروری به‌نظر می‌رسد. در تبریز، همانند بسیاری از شهرهای دیگر ایران، تغییرات فرهنگی و اجتماعی تأثیر زیادی بر نگرش‌های معماران و دانشجویان معماری گذاشته است. این شهر که دارای تاریخ غنی معماری است، هم‌زمان با مدرنیته و تغییرات اجتماعی، شاهد تأثیرات بسیاری در طراحی فضاهای شهری و ابنیه‌ها بوده است (شفیعی، شقاقی، زیبان، ۱۴۰۱: ۱۵۰). لذا تحلیل این تغییرات و نحوه تأثیرگذاری آن‌ها بر دیدگاه‌های علمی و عملی اساتید این حوزه، می‌تواند به راه‌کارهایی نوین برای سازگاری با این تحولات منجر شود. ساختار معاصر شهر تبریز به‌دلیل حضور فضاهای جدید و پروژه‌های شهری عظیم، با ویژگی‌های خاص خود، فضایی متفاوت از گذشته را به‌نمایش می‌گذارد. این تغییرات به‌ویژه در بافت‌های تاریخی و قدیمی شهر، برخی چالش‌ها و مسائل جدیدی را در زمینه طراحی و آموزش معماری ایجاد کرده‌اند. براین اساس، لازم است که اساتید معماری بتوانند از این تحولات درجهت طراحی‌های نوآورانه بهره‌برداری کنند و درعین حال، هویت فرهنگی و تاریخی شهر تبریز را درنظر بگیرند. این پژوهش به‌دنبال پاسخ به این پرسش است که - چگونه فرهنگ ساختار معاصر شهر تبریز بر نگرش‌ها و دیدگاه‌های اساتید دانشکده‌های هنر و معماری درخصوص طراحی و تبیین آموزشی معماری تأثیر گذاشته است؟ - این پرسش نه تنها به شناخت تعاملات میان معماری و فرهنگ می‌پردازد، بلکه بررسی می‌کند که چگونه این تعاملات می‌تواند بر فرایندهای آموزشی و طراحی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تأثیرگذار باشد. درنتیجه، مسئله اصلی این تحقیق درک تأثیرات فرهنگی ساختار معاصر شهر تبریز بر دیدگاه‌های اساتید معماری و هنر است. این پژوهش به‌دنبال کشف این است که چگونه این تغییرات می‌توانند بر آموزش و طراحی‌های معماری تأثیر گذاشته و درنهایت، به تولید فضاهایی متناسب با فرهنگ‌شهری و نیازهای اجتماعی کمک کنند.

۲- ادبیات پژوهش

به‌طورخاص، در زمینه مطالعه ارتباط میان معماری، فرهنگ، شهرسازی و حوزه‌های مرتبط نظریه‌ها و آثار بسیاری توسط صاحب‌نظران مطرح ارائه شده است. که در پژوهش حاضر به‌برخی با واکاوی ژرف اشاره شده است ازجمله لوئیس مامفورد^۱ نقش اساسی در تحلیل رابطه میان فرهنگ، شهر و تمدن دارد. او بر این

^۱ Lewis Mumford

باور بود که شهرها محصولی از نیازهای انسانی به سازمان‌دهی اجتماعی و فرهنگی هستند. در اثری با عنوان *"The City In History"* (شهر در تاریخ)، به بررسی جامع نقش فرهنگ و اجتماع جامعه در شکل‌دهی به شهرها پرداخته است. کوین لینچ^۱ به‌واسطه ادراک بصری و شناخت شهروندان از فضاهای شهری ارج نهاده. او معتقد بود طراحی شهری باید براساس نیازهای روان‌شناختی افراد باشد. طوری که در کتاب خود با عنوان *"The Image Of The City"* (تصویر شهر)، طوری که در این مطالعه مفهوم «خوانایی»، و اجزای بصری شهر (به‌مانند مسیرها، لبه‌ها، نشانه‌ها)، معرفی شدند (علی‌الحسابی، مرادی، ۱۳۹۹: ۶۵). کریستوفر الکساندر^۲ بر این باور بود که طراحی معماری باید برپایه الگوهای قابل‌درک و سازگار با نیازهای انسانی باشد. همچنین به هماهنگی بین طراحی و فرهنگ تأکید داشت. در اثر *"A Pattern Language"* (زبان الگوها)، مجموعه‌ای از الگوهای طراحی را ارائه داده که به تقویت ارتباط بین فضاهای معماری و جامعه کمک می‌کند (الکساندر، ۱۳۸۹: ۴۵). جین جیکوبز^۳ از منتقدان جدی برنامه‌ریزی شهری مدرن بود و به اهمیت تعاملات اجتماعی و نقش فرهنگ در زنده‌بودن فضاهای شهری پرداخته است. و در کتاب مشهور خود با عنوان *"The Death and Life of Great American Cities"* (مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکا)، بر نقش فرهنگ، تنوع و حیات اجتماعی در طراحی شهری تأکید دارد. دوارد رلپ^۴ مفهوم «حس مکان»، را مطرح کرد و تأکید داشت که مکان‌ها باید هویت فرهنگی و ارتباط عاطفی ایجاد کنند. و در تبیینی *"Place And Placelessness"* (مکان و بی‌مکانی)، با تمرکز بر نقش فرهنگ در شکل‌گیری هویت مکانی و پیامدهای «بی‌مکانی»، به تحلیل ژرف پرداخته است (رلپ، ۱۳۸۹: ۲۸). چشم‌اندازی جهانی آنتونی گیدنز^۵ نظریه «ساختاردهی»، را ارائه داد که در آن فرهنگ و ساختارهای اجتماعی به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر معماری و فضای شهری مطرح می‌شوند و در کتابی با عنوان *"The Constitution Of Society"* (ساختار جامعه)، به بررسی نقش فرهنگ و ساختارهای اجتماعی در شکل‌گیری فضاهای انسانی می‌پردازد. ویلیام وایت^۶ به رفتارشناسی و تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی شهری پرداخت و تأکید داشت که طراحی شهری باید از رفتارهای طبیعی شهروندان الهام بگیرد. و در اثری *"The Social Life Of Small Urban Spaces"* (زندگی اجتماعی فضاهای کوچک شهری)، نقش طراحی فضاهای کوچک در تقویت تعاملات اجتماعی را ارزیابی می‌کند. و یا پتر هال^۷ به تحلیل تحولات فرهنگی، اقتصادی و تکنولوژیکی در شهرها پرداخت و بر نقش فرهنگ در طراحی و برنامه‌ریزی شهری تأکید کرد. و در کتاب *"CitiesOf Tomorrow"* (شهرهای فردا)، به آینده‌نگری در طراحی شهری با توجه به تغییرات فرهنگی و اجتماعی می‌پردازد (هال، ۱۳۸۱: ۷۷).

¹ Kevin Lynch

² Christopher Alexander

³ Jane Jacobs

⁴ Edward Relph

⁵ Anthony Giddens

⁶ William Whyte

⁷ Peter Hall

رابطه میان فرهنگ و معماری؛ رویکردی میان‌رشته‌ای: فرهنگ و معماری به‌عنوان ۲ عنصر کلیدی در حیات اجتماعی انسان‌ها، رابطه‌ای ۲ سویه و عمیق بایکدیگر دارند. فرهنگ به‌عنوان مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، نقش اساسی در شکل‌دهی به فضاهای معماری ایفاء می‌کند. در مقابل، معماری نیز می‌تواند به‌عنوان یک بازتاب بصری و کاربردی از فرهنگ، به تقویت هویت فرهنگی و اجتماعی جوامع کمک کند (شهیدی، قیومی‌بیدهندی، ۱۳۹۲: ۸۸). این رابطه به‌ویژه در جوامع معاصر، که تحت‌تأثیر جهانی‌شدن و تحولات سریع فناوری قرار دارند، پیچیده‌تر شده است. در این جوامع، معماری نه تنها باید به نیازهای کارکردی پاسخ دهد، بلکه باید هویت فرهنگی و اجتماعی را نیز حفظ و تقویت کند. این امر به‌ویژه در طراحی شهری اهمیت پیدا می‌کند، جایی که فرهنگ به‌طور مستقیم در سازمان‌دهی فضاها نقش دارد (ناصری، ۱۳۹۴: ۳۷۵). معماری می‌تواند ابزار مؤثری برای انتقال ارزش‌های فرهنگی باشد. ابنیه‌ها و فضاهای شهری نه تنها نیازهای فیزیکی افراد را برآورده می‌کنند، بلکه نقش مهمی در بازنمایی و تقویت فرهنگ جامعه ایفاء می‌کنند. این بازنمایی از طریق الگوهای طراحی، استفاده از مواد بومی و انعکاس نمادهای فرهنگی در فضاها محقق می‌شود (ستار، گسیلی، رستم‌زاده، ۱۴۰۲: ۴۳-۳۰).

تحولات ساختارهای معاصر و تأثیر آن بر طراحی و آموزش معماری: تحولات ساختارهای معاصر به‌طور مستقیم بر شیوه‌های طراحی و آموزش معماری تأثیرگذار بوده است. رشد سریع شهرها، تغییرات فناوری و نیازهای جدید اجتماعی، معماران و طراحان را مجبور به بازنگری در رویکردهای سنتی و تطبیق با شرایط جدید کرده است (گوران، فروتن، دژدار، ۱۴۰۱: ۸۵). در این میان، ظهور فناوری‌های نوین، از جمله نرم‌افزارهای طراحی پیشرفته و روش‌های ساخت دیجیتال، امکان خلق ساختارهای پیچیده‌تر و متناسب با نیازهای متغیر را فراهم کرده است. این تحولات به‌ویژه در آموزش معماری اهمیت دارد، چراکه نسل جدید معماران باید توانایی تطبیق با این تغییرات را داشته باشند (دبده، ۱۴۰۰: ۹۶-۳۲). یکی از چالش‌های عمده در این زمینه، حفظ تعادل میان نوآوری و هویت فرهنگی است. معماری معاصر گاهی اوقات به دلیل تمرکز بیش‌ازحد بر نوآوری‌های تکنولوژیک، از اصول فرهنگی و اجتماعی فاصله می‌گیرد (Dsouza, Dsouza, 2023: 5).

نقش فرهنگ شهری در شکل‌دهی هویت و ساختار فضاهای معماری: فرهنگ شهری به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی شهرسازی، نقش به‌سزایی در شکل‌دهی به هویت و ساختار فضاهای معماری دارد. شهرها به‌عنوان مراکز تجمع فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، بستری برای بازنمایی و تقویت فرهنگ جامعه فراهم می‌کنند (پورذکریا، فدائی‌نژاد بهرام‌جردی، ۱۳۹۸: ۱۴-۵). در این راستا، معماری شهری باید بتواند بازتاب‌دهنده فرهنگ و هویت محلی باشد. این امر از طریق استفاده از عناصر بومی، احترام به تاریخ و فرهنگ محلی و انطباق با نیازهای اجتماعی امکان‌پذیر است. چنین رویکردی می‌تواند به ایجاد فضاهای شهری پایدار و معنادار منجر شود (Kagan et al., 2018: 35). فرهنگ شهری همچنین به نحوه تبیین و تعامل افراد با فضاهای شهری تأثیر می‌گذارد. طراحی فضاهای عمومی، خیابان‌ها و ساختمان‌ها باید

به گونه‌ای باشد که تعاملات اجتماعی را تسهیل کند و نیازهای فرهنگی مردم را پاسخ دهد. این تعاملات می‌توانند به تقویت هویت جمعی و افزایش حس‌تعلق به شهر کمک کنند. جهانی‌شدن و تأثیرات آن بر فرهنگ شهری چالشی بزرگ برای حفظ هویت محلی است. معماری شهری باید به گونه‌ای طراحی شود که در عین پاسخ‌گویی به نیازهای جهانی، بازتاب‌دهنده هویت و فرهنگ محلی باشد (خستو، ۱۴۰۲: ۷۵).

تعامل بین آموزش معماری و تغییرات اجتماعی-فرهنگی: آموزش معماری ابزاری اصلی انتقال دانش و مهارت به نسل جدید معماران، نقشی کلیدی در ارتباط با تغییرات اجتماعی و فرهنگی دارد (زینلی، فرحزاد، ۱۳۹۹: ۹۵-۱۰۶). تغییرات اجتماعی و فرهنگی نه تنها نیازهای جدیدی را برای طراحی فضاهای شهری ایجاد می‌کنند، بلکه روش‌های آموزش معماری را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند. دانشگاه‌ها باید بتوانند برنامه‌های آموزشی خود را با این تغییرات تطبیق دهند تا دانشجویان را برای مواجهه با چالش‌های معاصر آماده کنند (میرجانی، ندیمی، ۱۳۹۷: ۱۵). یکی از مهمترین عناصر در این زمینه، ارتقای آگاهی فرهنگی دانشجویان است. آن‌ها باید بیاموزند که چگونه از عناصر فرهنگی و اجتماعی در طراحی‌های خود بهره‌برداری کنند و طرح‌هایی ارائه دهند که به نیازهای جامعه پاسخ دهد. نقش اساتید در این فرایند بسیار حیاتی است. آن‌ها به عنوان راهنمایان علمی، باید بتوانند دانشجویان را به تحقیق و تحلیل دقیق مسائل اجتماعی و فرهنگی وادارند و از این طریق، به خلق فضاهای معماری معنادار کمک کنند.

۳- روش تحقیق

تحقیق حاضر به صورت کیفی و از رویکرد توصیفی-تحلیلی و پیمایشی برخوردار است. جامعه آماری شامل تمامی اساتید هنر و معماری در دانشگاه‌های دارای مقطع کارشناسی‌ارشد و بالاتر و گرایش‌های آن در شهر تبریز بوده و حجم نمونه مطابق با فرمول کوکران ۱۲ نفر از اساتید متخصص رشته هنر، فرهنگ، معماری و گرایش‌های آن در شهر تبریز می‌باشد. روش تحقیق این پژوهش با توجه به شیوه گردآوری اطلاعات و نوع ابزار مورد استفاده (پرسش‌نامه)، پیمایشی است. به کارگیری ساختار در طراحی معماری در قالب یک پرسش‌نامه و با استفاده از روش دلفی در اختیار اساتید هنر و معماری قرار گرفت. در این پژوهش، پس از تعریف موضوع تحقیق، به مطالعه برخی از نظریات موجود در زمینه ساختار، معماری و ارتباط میان ساختار و معماری در فرایند طراحی پرداخته شد. محدوده مورد مطالعه شهر تبریز می‌باشد که در آن تعداد ۱۰ بنای معاصر و بنام شهر تبریز جهت نظرسنجی انتخاب شد. برای تحلیل پرسش‌نامه‌ها و رسیدن به نتیجه اتفاق نظر، از روش تحلیل داده توصیفی استفاده گردید. پس از مطالعه و بررسی ادبیات پژوهشی، متغیرهای تحقیق برپایه (جدول ۱)، انتخاب شده است.

جدول ۱. متغیرهای تحقیق - (مأخذ: یافته‌های پژوهشی)

متغیر اصلی	ارتباط ساختار و معماری؛ در نمود فرهنگ و اجتماع شهر
متغیرهای فرعی	ساختار همساز یا معماری؛ با محوریت اجتماعی-فرهنگی
	ساختار مفصل از معماری؛ تحولات در فرهنگ
	ساختار مقدم بر معماری؛ محور فرهنگی
	معماری مقدم بر ساختار؛ محور اجتماعی

به منظور بررسی نحوه به کارگیری فرهنگ ساختار در طراحی معماری معاصر تبریز، ۱۰ نمونه از آثار شاخص شهر تبریز جهت مطالعه انتخاب شده برپایه (جدول ۲).

جدول ۲. گستره مطالعه اجتماع موردی از بناهای معاصر تبریز در ارتباط با تعاملات و تحولات اجتماعی-فرهنگی- (مأخذ: یافته‌های پژوهشی)

ردیف	نام اثر	سال ساخت (خورشیدی)	طراح	تصویر	نمود برآیند اجتماعی-فرهنگی
۱	مجتمع تجاری ستاره باران	۱۳۹۵	جلال سالک		تعاملات: مدرن سازی تحولات: سبک زندگی
۲	مجتمع تجاری اطلس	۱۳۹۵	جلال سالک		تعاملات: خریدمحور تحولات: مصرف گرایی
۳	یادمان شمس تبریزی	۱۳۹۵	نیما ولی زاده		تعاملات: معنویت گرا تحولات: هویت بخشی
۴	برج بلور	۱۳۹۰	علی اکبر صارمی		تعاملات: کاربری مختلط تحولات: توسعه شهری
۵	کتابخانه ملی تبریز	۱۳۱۸	-		تعاملات: دانش محور تحولات: فرهنگ سازی
۶	مقبره الشعرا	۱۳۶۱	غلامرضا فروزان مهر		تعاملات: ادب محور تحولات: هویت ملی
۷	طرح ابریشم چهارراه بهشتی	۱۳۸۹	علی اکبر صارمی		تعاملات: اقتصادی محور تحولات: نوسازی شهری
۸	برج تجارت جهانی	۱۳۹۶	گروه مهندسی پردیسان		تعاملات: بین المللی تحولات: سرمایه گذاری
۹	برج شهران	۱۳۹۲	مهندسین مشاور نماد سیلان		تعاملات: مسکونی محور تحولات: تراکم سازی
۱۰	هتل پارس ائل گلی	۱۳۸۰	مهندسین مشاور گروه ۴		تعاملات: گردشگری تحولات: هتل داری

تبریز به عنوان یکی از شهرهای تاریخی و فرهنگی ایران، دارای ویژگی‌های خاصی در زمینه فرهنگ و معماری است. این شهر با دارا بودن پیشینه‌ای غنی از معماری سنتی و تأثیرات مدرن، بستری مناسب برای مطالعه تعامل میان فرهنگ و معماری فراهم می‌کند (مطیعی، مهدی‌پور، ۱۴۰۳: ۷۵). ساختار شهری تبریز با ترکیبی از بافت‌های تاریخی و معاصر، چالش‌ها و فرصت‌های زیادی برای طراحان و معماران ایجاد کرده است (باقری، درسخوان، پورمحمدی، ۱۴۰۰: ۲۶۵). از یک سو، حفظ هویت تاریخی شهر ضروری است و از سوی دیگر، نیاز به تطبیق با تغییرات و تحولات مدرن وجود دارد. یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد تبریز، تأثیرات فرهنگی آن بر طراحی فضاهای شهری است. معماران و طراحان این شهر باید بتوانند با درک عمیق از فرهنگ و هویت محلی، طرح‌هایی ارائه دهند که بازتاب‌دهنده این ویژگی‌ها باشد و در عین حال، پاسخگوی نیازهای معاصر باشد. تحلیل ویژگی‌های ساختاری و فرهنگی شهر تبریز می‌تواند به درک بهتر تعامل میان معماری و فرهنگ کمک کند. این امر به ویژه برای اساتید و دانشجویان دانشکده‌های هنر و معماری اهمیت دارد، چراکه آن‌ها نقش کلیدی در شکل‌دهی به آینده معماری این شهر ایفاء می‌کنند.

۴- یافته‌های پژوهشی

باتوجه به نتایج حاصل از پرسش‌نامه که توسط ۱۲ نفر از اساتید هنر و معماری دانشگاه‌های تبریز پاسخ داده شده است، در نمونه‌های موردی که تعداد ۱۰ بنا از بناهای شاخص شهر تبریز می‌باشند، تعداد ۱ بنا، ساختار همساز با معماری؛ با محوریت اجتماعی-فرهنگی. ۷ بنا، به صورت ساختار مقدم بر معماری؛ محور فرهنگی. و ۲ بنا به صورت معماری مقدم بر ساختار؛ محور اجتماعی می‌باشد. طوری که برپایه (جدول ۳)، مقادیر فراوانی و همچنین درصد فراوانی آن‌ها آورده شده است. و برپایه (جدول ۴)، مقادیر مربوط به میانگین، واریانس، انحراف معیار و ضریب تغییرات نتایج حاصله محاسبه شده است.

جدول ۳. فراوانی و درصد فراوانی مربوط به متغیرهای نمونه‌موردی پژوهش حاضر- (مأخذ: یافته‌های پژوهشی)

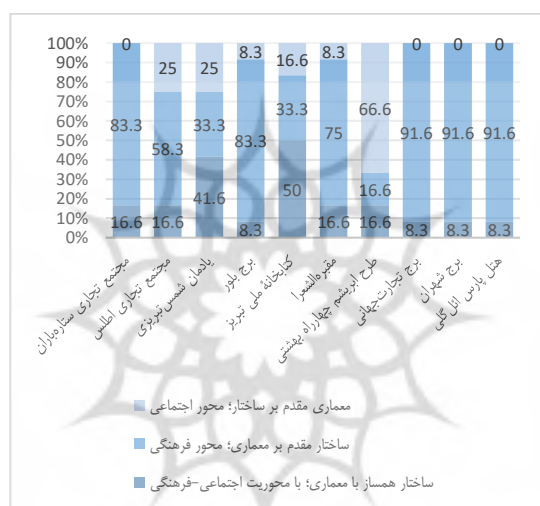
نام اثر	ساختار همساز با معماری؛ با محوریت اجتماعی-فرهنگی		ساختار مقدم بر معماری؛ محور فرهنگی		معماری مقدم بر ساختار؛ محور اجتماعی	
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
مجتمع تجاری ستاره باران	۲	۱۶٫۶٪	۱۰	۸۳٫۳٪	۰	۰٪
مجتمع تجاری اطلس	۲	۱۶٫۶٪	۷	۵۸٫۳٪	۳	۲۵٪
یادمان شمس تبریزی	۵	۴۱٫۶٪	۴	۳۳٫۳٪	۳	۲۵٪
برج بلور	۱	۸٫۳٪	۱۰	۸۳٫۳٪	۱	۸٫۳٪
کتابخانه ملی تبریز	۶	۵۰٪	۴	۳۳٫۳٪	۲	۱۶٫۶٪
مقبره الشعرا	۲	۱۶٫۶٪	۹	۷۵٪	۱	۸٫۳٪
طرح ابریشم چهارراه بهشتی	۲	۱۶٫۶٪	۲	۱۶٫۶٪	۸	۶۶٫۶٪
برج تجارت جهانی	۱	۸٫۳٪	۱۱	۹۱٫۶٪	۰	۰٪
برج شهوان	۱	۸٫۳٪	۱۱	۹۱٫۶٪	۰	۰٪
هتل پارس ائل گلی	۱	۸٫۳٪	۱۱	۹۱٫۶٪	۰	۰٪

جدول ۴. میانگین، واریانس، انحراف معیار و ضریب تغییرات نتایج حاصل- (مأخذ: یافته‌های پژوهشی)

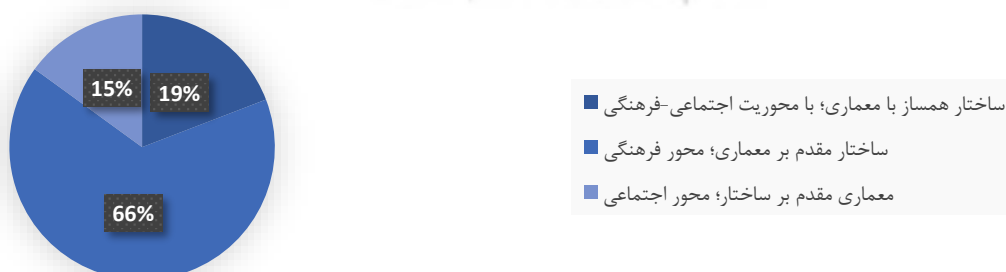
رابطه ساختار با معماری؛ در نمود فرهنگ و اجتماع شهر	میانگین	واریانس	انحراف معیار	ضریب تغییرات
ساختار همساز با معماری؛ با محوریت اجتماعی-فرهنگی	۲,۳	۲,۸۱	۱,۶۷	۰,۷۲
ساختار مقدم بر معماری؛ محور فرهنگی	۷,۹	۱۰,۴۹	۳,۲۴	۰,۴۱
معماری مقدم بر ساختار؛ محور اجتماعی	۱,۸	۵,۵۶	۲,۳۵	۱,۳

همان‌طوری که برپایه (نمودار ۱)، درصد فراوانی نمایش داده شده است، در اکثر ابنیه‌های شهر تبریز؛ ساختار منفصل از معماری؛ تحولات در فرهنگ می‌باشد که تقدم ساختار بر معماری؛ محور فرهنگی نیز بیشتر از تقدم معماری بر ساختار؛ محور اجتماعی مشاهده شده است.

نمودار ۱. درصد فراوانی- (مأخذ: یافته‌های پژوهشی)

برپایه (نمودار ۲)، حدود ۶۸ درصد مربوط به ساختار بر معماری؛ محور فرهنگی، ۲۰ درصد معماری مقدم بر ساختار است که در مجموع ۸۸ درصد بناها نشان‌دهنده انفصال ساختار و معماری در ابنیه‌های معاصر شهر تبریز می‌باشد و فقط ۱۲ درصد از آن‌ها ساختار همساز با معماری؛ با محوریت اجتماعی-فرهنگی می‌باشد.

نمودار ۲. میانگین متغیرهای مربوط به پژوهش- (مأخذ: یافته‌های پژوهشی)

۵- نتیجه‌گیری

پژوهش نشان داد که ارتباط متقابل بین معماری و فرهنگ نقش اساسی در شکل‌دهی به ساختارهای شهری و شیوه‌های آموزشی معماران ایفاء می‌کند. نتایج تحقیق تاکید دارند که بدون شناخت کافی از فرهنگ ساختارهای معاصر، هماهنگی میان معماری و فرهنگ به چالش کشیده می‌شود. این یافته‌ها بر ضرورت بازنگری در شیوه‌های آموزشی و افزایش آگاهی در زمینه فرهنگ‌های محلی و ویژگی‌های معماری معاصر تاکید دارند. یافته‌ها نشان می‌دهند که فرهنگ و تغییرات اجتماعی-اقتصادی می‌توانند به‌طور مستقیم بر فرایند طراحی و آموزش معماری تاثیر بگذارند. با استفاده از روش‌های تحقیق کیفی و ابزارهایی نظیر مصاحبه و تحلیل داده‌ها، مشخص شد که طراحی فضاهای شهری بدون در نظر گرفتن فرهنگ بومی ممکن است به ضعف در ایجاد فضاهای همگون و سازگار منجر شود. در این راستا، توجه به ویژگی‌های معاصر و تعامل بین فرهنگی، از عوامل کلیدی برای بهبود طراحی‌های آتی شناخته شد. استادات دانشکده‌های هنر و معماری شهر تبریز با شناخت دقیق از رابطه بین فرهنگ و معماری می‌توانند نقش قابل توجهی در توسعه شهری ایفاء کنند. این مطالعه نشان داد که نگرش اساتید به فرهنگ شهری، بر شیوه‌های آموزشی و طراحی تاثیرگذار بوده و می‌تواند بسترهای جدیدی برای نوآوری و تطبیق‌پذیری در مواجهه با چالش‌های اجتماعی فراهم آورد. در نتیجه، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی معماری باتاکید بر ویژگی‌های فرهنگی معاصر طراحی شوند تا دانشجویان و طراحان آینده بتوانند در پاسخ به تحولات اجتماعی، فضاهایی هماهنگ با نیازهای جامعه خلق کنند. همچنین، تبیین راهبردهای میان‌رشته‌ای در طراحی و آموزش، به‌مانند ترکیب اصول جامعه‌شناسی و فرهنگ‌شناسی با معماری، می‌تواند به ارتقای کیفیت معماری شهری و تقویت تعاملات اجتماعی کمک کند.

۵-۱- ارائه راهکار و پیشنهادات

← تقویت ارتباط میان فرهنگ و معماری

- ← طراحی دوره‌های آموزشی ویژه برای آشنایی دانشجویان با فرهنگ محلی؛
- ← استفاده از مشاوران فرهنگی در فرایند طراحی پروژه‌های معماری؛
- ← تحلیل مطالعات تطبیقی از نمونه‌های موفق معماری فرهنگی در سایر کشورها؛

← بازنگری در برنامه‌های آموزشی معماری

- ← افزودن واحدهای درسی مرتبط با جامعه‌شناسی و فرهنگ‌شناسی در رشته معماری؛
- ← برگزاری کارگاه‌های عملی مبتنی بر شبیه‌سازی طراحی شهری با در نظر گرفتن فرهنگ محلی؛
- ← تشویق دانشجویان به انجام پژوهش‌های میدانی درباره تاثیر فرهنگ بر طراحی؛

← ایجاد بسترهای مناسب برای طراحی‌های معاصر

- ← توسعه ابزارهای دیجیتال برای شبیه‌سازی تاثیر فرهنگ در طراحی؛

- له شناسایی معیارهای فرهنگی بومی و تلفیق آن‌ها با اصول معماری معاصر؛
- له حمایت از پروژه‌هایی که به تعامل میان معماری معاصر و سنتی می‌پردازند؛

← افزایش آگاهی جامعه درباره معماری فرهنگی

- له اجرای برنامه‌های آموزشی عمومی برای آشنایی شهروندان با معماری فرهنگی؛
- له برگزاری نمایشگاه‌های مرتبط با پروژه‌های معماری مبتنی بر فرهنگ؛
- له تشویق رسانه‌ها به ترویج ارزش‌های معماری متناسب با فرهنگ بومی؛

← تشویق به مشارکت ذینفعان در فرایند طراحی

- له دخیل کردن جامعه محلی در فرایند طراحی پروژه‌های شهری؛
- له ایجاد شوراهای مشورتی با حضور اساتید، معماران و نمایندگان فرهنگی؛
- له برگزاری جلسات نقد و بررسی عمومی برای طراحی‌های پیشنهادی؛

منابع

- باقری، کریم. درس‌خوان، رسول. پورمحمدی، محمدرضا. ۱۴۰۰. *تحلیل دگردیسی فضاهای شهری بافت تاریخی-فرهنگی کلان‌شهر تبریز با رویکرد معاصر سازی با تأکید بر حفظ هویت تاریخی*، فصلنامه علمی پژوهشی-دانش شهرسازی، دوره ۵، شماره ۴، ۲۷۹-۲۶۱.
- پورذکریا، مریم. فدائی‌نژاد بهرام‌جردی، سمیه. ۱۳۹۸. *بازخوانی رویکرد بازآفرینی فرهنگ-مبنا در ساخت شهر خلاق (تدوین چارچوب تحلیلی بازآفرینی قطب خلاق و فرهنگی)*، نشریه علمی پژوهشی-باغ‌نظر، دوره ۱۶، شماره ۷۷، ۱۴-۵.
- خستو، مریم. ۱۴۰۲. *تأثیر مؤلفه‌های فرهنگی بر سرزندگی فضاهای شهری*، فصلنامه علمی پژوهشی-آمایش محیط، دوره ۱۶، شماره ۶۰، ۷۳-۹۲.
- دبیده، محمد. ۱۴۰۰. *طراحی براساس ادراک و رفتار انسانی*، انتشارات طحان گستر، چاپ اول، تهران.
- دبیده، محمد. تقی‌اصل، آرش. محمدیان. مهرداد. کوره‌پز حسنعلی‌زاده، رعنا. ۱۴۰۲. *پدیدارشناسی سبیه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی (موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)*، فصلنامه علمی پژوهشی-معماری و محیط‌پایدار، دوره ۱، شماره ۴، ۵۴-۳۷.
- رلپ، ادوارد. ۱۳۸۹. *مکان و بی‌مکانی*، ترجمه محمدرضا نقصان‌محمدی، کاظم مندگاری و زهیر متکی، ویراستار علمی علی درویش‌زاده، چاپ اول، تهران: انتشارات آرمان‌شهر.
- زینلی، فوزیه. فرحزاد، نریمان. ۱۳۹۹. *انسجام دانش فنی و آموزه‌های طراحی در آموزش معماری مقایسه تطبیقی سرفصل دروس کارشناسی معماری دانشگاه‌های برتر جهان و ایران*، نشریه علمی پژوهشی-هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی، دوره ۲۵، شماره ۲، ۱۰۶-۹۵.
- ستار، عسل. گسیلی، بهرام. رستم‌زاده، یاور. ۱۴۰۲. *مؤلفه‌های مؤثر در طراحی فضاهای فرهنگی از منظر اسناد بین‌المللی*، نشریه علمی پژوهشی-گردشگری فرهنگ، دوره ۴، شماره ۱۲، ۴۳-۳۰.

- شفیع، سحر. شقاقی، شهریار. زیان، فرشته. ۱۴۰۱. **بررسی و تحلیل چگونگی تحولات نماهای شهر تبریز و تأثیر آن در فضاهای شهری از دوران پهلوی تا اکنون (۱۴۰۱)**، فصلنامه علمی پژوهشی-مطالعات میان رشته‌ای معماری ایران، دوره ۱، شماره ۲، ۱۶۰-۱۴۷.
- شهیدی، نازنین. قیومی‌بیدهندی، مهرداد. ۱۳۹۲. **رویکرد تاریخ فرهنگی و امکان و فواید آن در مطالعات معماری ایران**، فصلنامه علمی پژوهشی-مطالعات تاریخ فرهنگی، دوره ۵، شماره ۱۷، ۸۷-۱۰۷.
- علی‌الحسابی، مهران. مرادی، غلامرضا. ۱۳۹۹. **تحلیل نظری ارتباط مؤلفه‌های تصویر شهر و برند سازی شهری**، نشریه علمی پژوهشی-باغ نظر، دوره ۱۷، شماره ۸۳، ۷۴-۶۳.
- الک ساندرو، کریستوفر. ۱۳۸۹. **الگوهای استاندارد در معماری**، ترجمه: فرشید حسینی، چاپ دوم، تهران: انتشارات مهرآزان.
- گوران، شیرین. فروتن، منوچهر. دژدار، امید. ۱۴۰۱. **تبیین مؤلفه‌های تأثیرگذار برون‌دانشگاهی آموزش معماری بر معماران معاصر ایران از دیدگاه اساتید دانشگاه**، نشریه علمی پژوهشی-باغ نظر، دوره ۱۹، شماره ۱۱۲، ۸۱-۹۲.
- مطیعی، بابک. مهدی‌پور، محمود. ۱۴۰۳. **بررسی تأثیر مدرنیته بر معماری خانه‌های معاصر شهر تبریز در دوره قاجاریه**، نشریه علمی پژوهشی-باغ نظر، دوره ۲۱، شماره ۱۳۲، ۸۲-۷۱.
- میرجانی، حمید. ندیمی، حمید. ۱۳۹۷. **الگوی تجربه فعال در آموزش معماری تدوین مدلی برای کسب دانش عملی طراحی از طریق رویکرد طراحانه به مصادیق معماری**، دوفصلنامه علمی پژوهشی-مطالعات معماری ایران، دوره ۷، شماره ۱۴، ۲۰-۵.
- ناصری، سارا. ۱۳۹۴. **کاربست تکنولوژی و بحران هویت در معماری معاصر ایران در عصر جهانی شدن و ارائه راهکارهای برون رفت از وضع موجود**، فصلنامه علمی پژوهشی-مدیریت شهری و روستایی، دوره ۱۴، شماره ۴۱، ۳۸۰-۳۵۹.
- نصیری‌نیا، پیمان. حجت، عیسی. ۱۳۹۵. **تأملی در تحولات ساختاری معاصر شهر تبریز و تأثیر آن بر هویت شهر**، فصلنامه علمی پژوهشی-هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی، دوره ۲۱، شماره ۱، ۵۴-۴۱.
- هال، پیتر. ۱۳۸۱. **برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای**، ترجمه: جلال تبریزی، چاپ اول، تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- Dsouza, Edgar. Dsouza, Kevin. 2023. **A Study On The Impact Of Innovative Technologies In The Hospitality Industry**, Journal Of Tourism, Hospitality & Culinary Arts (JTHCA), 15(1), 1-23.
- Hadjadji, Narimane. Toulou, Naila. Dorra, Medhat. 2024. **Impact Of Digital Architecture: The Impact Of Digital Technology On Ecological Formations And Its Effect On Determinants Of Identity And Culture In Architectural Design**, Journal Of Engineering Research, 12(3), 285-293.
- Helmy, Mona. 2018. **The Role Of Architectural Education In Promoting Urban Heritage: Opportunities And Challenges**, Journal Of The Academic Research Community Publication, 2(3), 196-208.
- Kagan, Sacha. Hauerwaas, Antoniya. Holz, Verena. Wedler, Patricia. 2018. **Culture In Sustainable Urban Development: Practices And Policies For Spaces Of Possibility And Institutional Innovations**, Journal Of City Culture And Society, 13(1), 32-45.

- Mersal, Amira. 2018. *The Impact Of Built Environment On Human Behaviors*, Journal Of Environmental Science & Sustainable Development, 2(1): 1-12.
- Saleh, Mohamed Mahmoud. Abdelkader, Morad. Sadek Hosny, Samir. 2023. *Architectural Education Challenges And Opportunities In A Post-Pandemic Digital Age*, Ain Shams Engineering Journal, 14(8), 1-12.
- Yong Kai, Kooi. 2022. *Adaptability And Flexibility In Architecture Concepts & Theories Applied In Residential Architecture To Achieve Adaptability*, ResearchGate, 207-267.

